

ОҚЫТУ КУРСЫ

Жасанды интеллект заманындағы фейктер

Қалај алданбауға болады?

Deepfake, фейк жаңалықтар, манипуляция — бүгінгі
цифрлық қауіптерден қорғанудың толық нұсқаулығы

Не үйренесіз?

01

Фейктің түрлері

Мәтін, аудио, видео, сурет фейктері

02

AI технологиялары

Deepfake, GAN, LLM қалай жұмыс жасайды

03

Тану әдістері

Визуалды белгілер мен тексеру жолдары

04

Тексеру құралдары

Факт-чекинг сайттары мен сервистері

05

Психология

Неліктен алданамыз? Когнитивті қателіктер

06

Қорғану стратегиясы

Жеке және ұйымдық деңгейдегі қорғаныс

Фейк дегеніміз не?

Фейк — адамдарды жаңылыстыру немесе зиян келтіру мақсатында жасалған жалған ақпарат немесе өзгертілген медиа мазмұн.

Мәтіндік фейк

- Жалған жаңалықтар
- Дезинформация
- Пропаганда
- Астыртын жарнама

Медиа фейк

- Deepfake видео
- AI-генерленген суреттер
- Клондалған дауыс
- Синтетикалық аудио

Контекст фейк

- Ескі фото — жаңа оқиға
- Сатира — шынайы ретінде
- Жартылай шындық
- Манипуляциялық монтаж

AI қалай фейк жасайды?

Deepfake (GANs)

Генеративті-адверсариалды желілер екі нейронды желіні бір-біріне қарсы оқытады. Нәтижесінде шынайы адамның бет-әлпетін басқа дene үстіне «кигізеді».

LLM (GPT т.б.)

Үлкен тілдік модельдер адам сияқты мәтін жазады. Жалған мақалалар, хаттар, пікірлер автоматты түрде миллиондал жасала алды.

Voice Cloning

3–10 секунд аудио ұлгісінен бастап кез келген адамның дауысын клондап, бейтаныс мазмұн айтқызуға болады.

Статистика

500%

deepfake өсімі
2023–2024 жж.

96%

deepfake
порнография

\$25M

бір компания
шығыны (2024)

Deepfake-ті қалай тануға болады?

Жыптылықтау

Табиғи жыптылықтаудың жоқтығы немесе артықшылығы

Жарық

Беттегі жарық мен фондағы жарық сәйкес келмейді

Шекаралар

Шаш, құлақ, мойын айналасындағы бұлыштырылған

Эмоция

Бет мимикасы мен дауыс интонациясы сәйкессіз

Ерін синхроны

Аудио мен ерін қозғалысы бір-біріне сай емес

Қолдар

AI-ға қол саусақтарын дұрыс жасау қыын

Tіс/көз

Тістер бұлыштырылған, көз жарығы дұрыс емес

Текстура

Тері текстурасы тым тегіс немесе пластик сияқты

Жалған жаңалықтың белгілері

Тақырыпта CAPS LOCK, «шок!», «үшін!» деген сөздер

Беймәлім домен: .xyz, .biz, сайт атауы ресми сайтқа ұқсас

Датта жоқ немесе ескі оқиғаны жаңа ретінде ұсынады

Авторы жоқ, тек «редакция» немесе бейтаныс есім

Сілтемелер тексерілмейді немесе мұлдем жоқ

Мазмұн шамадан тыс эмоционалды, ашу-ыза тудырады

SIFT әдісі

S

Stop

Тоқтаңыз. Реакция бермес бұрын ойланыңыз

I

Investigate

Дереккөзді тексеріңіз

F

Find Coverage

Басқа сенімді сайттардан ізденіз

T

Trace Claims

Мәліметтің түп-тамырына жетіңіз

Тексеру құралдары

Факт-чекинг сайттары

FactCheck.org

АҚШ саясаты мен ғаламдық мәселелер

Snopes.com

Аңыздар мен вирусты жалған ақпараттар

PolitiFact

Саясаткерлер сөздерін тексеру

Сурет тексеру

Google Images

Кепі сурет іздеу (reverse search)

TinEye

Суреттің шыққан жері мен тарихы

FotoForensics

Суреттің өзгерілгенін анықтау

Deepfake детекторлар

Microsoft Video Authenticator

Видео аутентификациясы

Deepware Scanner

Тегін deepfake сканері

Sensity AI

Кәсіби деңгейдегі детектор

Суретті қалай тексеруге болады?

1

Суретке оң жаққа басыңыз

Chrome браузерінде суретке оң жаққа басып, «Google-дан суретті іздеу» таңдаңыз.

2

TinEye-ға жүктеңіз

tineye.com сайтына кіріп, суретті жүктеңіз немесе URL кірістіріңіз.

3

Нәтижелерді талдаңыз

Сурет бұрын қашан, қайда жарияланғанын тексеріңіз. Ескі сурет жаңа оқиғада қолданылып жатқан болуы мүмкін.

4

Метадеректерді тексеріңіз

Jeffrey's Exif Viewer арқылы суреттің геолокациясы, камерасы, уақыты туралы ақпаратты алышыз.

Неліктен алданамыз?

Растау жаңылысы

Өз пікірімізді растайтын ақпаратқа сенуге бейімбіз

Жалғандық эффекті

Бір ақпаратты жиі көрген сайын, оны шын деп қабылдаймыз

Эмоционалды ойлау

Қатты эмоция тудырған ақпаратты логикасыз бірден бөлісеміз

Бедел жаңылысы

Танымал адам айтса, тексермей сенеміз

Сыни ойлаудың

3 сұрағы

1

KİM жариялады?

Авторды, сайтты тексеріңіз

2

НЕГЕ маған бұл жіберілді?

Мақсатты ойланыңыз

3

ҚАЙДА тексеруге болады?

2-3 тәуелсіз дереккөзді іздеңіз

Әлеуметтік желіде сақ болыңыз

 Вирусты мазмұнның 70%-дан астамы адамдар тексермей-ақ бөліседі!

WhatsApp / Telegram

- «Пересылка» деген хабарды сақтықпен оқыңыз
- Паника тудыратын хабарламаларды тексермей бөліспеңіз
- Жіберуші санағышы — сенімсіздік белгісі

Instagram / TikTok

- Тренд бейнелерді критикалық көзben қараңыз
- Коментарийлердегі дезинформацияға назар аударыңыз
- Аккаунттың жасы мен жазбалар тарихын тексеріңіз

Facebook / X (Twitter)

- Репост алдында дереккөзге өтіңіз
- Боттардың белгілерін тануды үйреніңіз
- Сатирадың аккаунт белгілерін ескеріңіз

Дауыс клонингі — жаңа қауіп

НАҚТЫ ЖАҒДАЙ

2024 жылы Гонконгда компания қызметкери директордың клондалған дауысы арқылы өткізілген видео конференцияда \$25 миллион аударды. Барлық қатысушылар deepfake болды.

Дауыс клонингінің белгілері

- › Дауыстағы жасанды, металл реңк
- › Фондық шу мүлдем жоқ
- › Сөз тоқтамалары табиғи емес
- › Аты-жөніндегі дауысты арнайы айтады
- › Шұғыл төлем немесе деректер сұрайды

Қорғану жолдары

- › Отбасынызben «кодтық сөз» белгілеңіз
- › Қайта хабарласыңыз — таныс нөмірге
- › Ешқашан бір қоңырауда ақша аударманыз
- › Банк хабарласса — өзіңіз банкке қоңырау шалыңыз
- › Интуицияға сеніңіз — бір нәрсе дұрыс емес деп сезсеңіз

Жеке қорғану стратегиясы

1-деңгей: АЛДЫН АЛУ

- ✓ Медиасауаттылықты үнемі арттырыңыз
- ✓ Цифрлық гигиенаны сақтаңыз
- ✓ Танымал фейк-чек сайттарын бетбелгіге қосыңыз

2-деңгей: ТЕКСЕРУ

- ✓ Беліспес бұрын — тексеріңіз
- ✓ Эмоционалды реакция = сақтық белгісі
- ✓ SIFT әдісін қолданыңыз

3-деңгей: ХАБАРЛАУ

- ✓ Фейкті платформада хабарлаңыз
- ✓ Жаңындарышыңызды ескертіңіз
- ✓ Фейк туралы ашық зімбектер

 Есте сақтаңыз: Фейкті белісу — оны жасаушымен бірге жаупты болу.

Ұйымдық деңгейдегі қорғаныс

Корпоративтік саясат

- › Медиаматериалдарды тексеру нұсқаулығы жасаңыз
- › Дерекпен жұмыс жасау стандарттарын белгілеңіз
- › Инцидент туралы есеп беру процесін құрыңыз

Техникалық шаралар

- › Deepfake детектор бағдарламалары
- › Дауысты растау жүйелері
- › Мультифакторлы аутентификация

Командалық оқыту

- › Тұрақты медиасауаттылық жаттығулары
- › Фишинг симуляциялары
- › Deepfake хабардар ету сессиялары

Дағдарыс жоспары

- › Жалған ақпарат тарады дегенде не істейсіз?
- › Жауапты адам белгіленген болуы тиіс
- › ЖАҚ-қа хабарлау алгоритмі дайын болсын

Өзіңізді тексеріңіз!

1. Сіз WhatsApp-та «ШҰҒЫЛ! Вакцина зиянды!» деген хабарлама алдыңыз. Не істейсіз?

A. Дереу барлық топтарға жіберемін

B. Авторын тексеріп, фактчек сайтынан іздеймін ✓

C. Маған жіберілсе, шынайы шығар

D. Жок, назар аудармаймын

2. Видеода таныс саясаткер жанжалды нәрсе айтып тұр. Бірінші қадамыңыз?

A. Бөлісемін, өйткені мен оны жақтырмаймын

B. Deepfake детектормен тексеремін

C. Ресми дереккөздерден растаймын ✓

D. В және С дұрыс

3. SIFT моделіндегі «S» нені білдіреді?

A. Search — іздеу

B. Stop — тоқтау ✓

C. Share — бөлісу

D. Source — дереккөз

ҚОРЫТЫНДЫ

Сіз дайынсыз!

01

Кез келген ақпаратқа сенімсіzlікпен қараңыз — бұл дұрыс позиция

02

SIFT әдісін қолданыңыз: тоқтаңыз, тексеріңіз, растаңыз

03

Deepfake белгілерін біліңіз: жарық, ерін синхоны, шекаралар

04

Тексеру құралдарын бетбелгіге сақтаңыз және үнемі қолданыңыз

05

Эмоция жоғарыласа — тексеру сигналы деп есептеңіз

Білім — ең жақсы қорғаныс. Бүгіннен бастап медиасауаттылықты өмір салтына айналдырыңыз!